

מנהג בדת

לע"צ הגאונים ר' אהרן בר' אברהם מרדכי
ור' אברהם מרדכי בר' יוסף הכהן זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 149 פרשת בהעלותך תשע"ה

שיעור חזק חיוני בדרך קצרה

נדרים יב-יח

משנה האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך אסור. **גמרא** יש להקשות שכתוב שחומר בנדרים משבועות שהם חלים על מצוה כרשות ושבועות לא, וחומר בשבועות שהם חלות על דבר שיש בו ממש ושאינו בו ממש משא"כ בנדרים, וא"כ המקרים במשנתנו אינם בהם ממש, ויש לומר שאמר יאסר פי לדבורי וידי למעשיהם ורגלי להילוכם, וכך מדויק שכתוב פי מדבר עמך ולא כתוב שאני מדבר עמך.

פרק ואלו מותרים

משנה ואלו מותרים: האומר חולין שאוכל לך או שאמר כבשר חזיר כעבודת כוכבים וכעורות לבובים כנבילות כטרפות כשקצים ורמשים כחלת אהרן וכתרומתו, שהאסור לזרים אינו מחמת דיבורו, האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחים לו פתח ממקום אחר כדי שלא יקל ראשו לכך. **גמרא** באמר חולין שאוכל לך מותר ומשמע שאם אמר לחולין שאוכל לך כוונתו שלא יהיה חולין אלא קרבן ואסור, ולכאורה זה לא כר"מ שאינו סובר ששומעים לאו מהן,

דף י"ד ואם משנתנו כר' יהודה אינו חידוש שכבר למדנו בפרק א' שלר' יהודה לחולין שאוכל אסור, ויש לומר שנקטו לחולין אגב שנקטו כבשר חזיר וכעבודת כוכבים ואם לא היו כותבים חולין היינו אומרים שצריך שאלה, ויש לדחות שלא היינו אומרים שצריך שאלה כי בספא כתוב שבאמר כאימא פותחין לו ומשמע שברישא אין צריך פתח, אלא צ"ל שנקטו חולין ממילא וללא צורך.

הטעם שלא חל נדר בדבר האסור שכתוב איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור, ואין לומר שגם בדבר האסור כי כתוב לאסור איסור על נפשו כי מזה לומדים כדלעיל שחל נדר באיסור רק כשהיה נדור בו.

למשנתנו האומר כאימא צריך פתח, וישנה ברייתא שהאומר הרי עלי כבשר אימא כבשר אחותי כעולה וככלאי הכרם לא אמר כלום, ואביי מפרש שם שלא אמר כלום מדאורייתא אך מדרבנן צריך שאלה, ורבא מחלק שתי"ח אינו צריך התרה אך עם הארץ צריך שאלה, וכן מוכח לחלק בכך שכתוב בברייתא שהנודר בתורה לא אמר כלום ור' יוחנן אמר שצריך שאלה לחכם ור"נ אמר שתי"ח אינו צריך שאלה **עמוד ב**

הנודר בתורה לא אמר כלום ואם אמר כמה שכתוב בה דבריו קיימים ואם אמר בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימין, ולכאורה אין צורך להוסיף כי זה ק"ו שאם אמר כמה שכתוב בה דבריו קיימים ק"ו אם הוסיף בה ובמה שכתוב בה, ור"נ מבאר שאם היתה מונחת על הארץ ואמר בה אינו נדר כי התכוון לגויל שלה, ורק אם אמר בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימים, ואם אוחזה בידו דעתו על האזכרות שבה וזה כשבועה, או שגם בספא מדובר שמונחת בארץ ובכ"ז כשאמר כמה שכתוב בה חל נדר, וזה בדרך של זו ואין צריך לומר זו, או שבמציעתא ובספא מדובר כשאוחז בידו והחידוש הוא שכשהיא בידו ואומר בה זה כאומר כמה שכתוב בה.

משנה האומר קונם שאני ישן ושאיני מדבר ושאיני הולך, וכן האומר לאשה קונם שאני משמשך הוא בכלל לא יחל דברו. **גמרא** לרב יהודה בשם רב אם אמר קונם עיני בשינה היום אם אישן מחר לא ישן היום שמא ישן מחר, ור"נ סובר שיכול לישן היום ולא חוששים שישן למחרת, ורב יהודה מודה שאם אמר קונם עיני בשינה מחר אם אישן היום יכול לישן היום

דף טו שאמנם חששו שאינו נזהר בתנאו אך ודאי נזהר כמה שאסר על עצמו, לכאורה יש להוכיח ממשנתנו שאין לומר שנדר שלא ישן, כי המשנה אומרת שחומר בשבועה מנדר ששבועה חלה על דבר שאין בו ממש משא"כ בנדרים ושינה הוא דבר שאין בו ממש ואם אמר קונם עיני בשינה ולא נתן שיעור הרי לא נותנים לו שיעור על כל יחל שר' יוחנן אומר שהנשבע שלא ישן ג' ימים מלקים אותו וישן מיד, אלא מדובר שאמר קונם עיני בשינה מחר אם אשן היום, אך בזה אמרנו שרב יהודה מודה שהוא נזהר באיסורו, וא"כ מדובר שאמר קונם עיני בשינה היום אם אשן מחר, ולכאורה אם לא ישן היום אין כל יחל למחרת, אלא מדובר שהוא ישן היום, ורואים שנותנים לו לישן היום ולא כרב יהודה, ויש לומר שהמשנה מדברת במקרה שישן היום שאז חל הנדר למחרת, ורבינא אומר שהמשנה מדברת שאמר איני ישן ואמנם בשינה שהוא דבר אין בו ממש לא חל נדר מדאורייתא, אך יש

דף יב רבא מביא ראייה מדברי המשנה שחל נדר בפגול שזה רק אחר זריקה, ונדר חל רק אם מתפיש בעיקר קודם זריקה, אמר רב הונא בר רב נתן שהוא מתפיש בנותר של עולה, אמר רבא א"כ נכתוב במשנה כבשר עולה, ויש לומר שנקטו נותר בדרך לא מבעיא שלא רק בשר עולה אסור כי הוא מתפיש בקרבן אלא אפילו כשאומר נותר חל נדר ולא אומרים שהוא מתפיש באיסור נותר ולא חל במתפיש בדבר האסור, ולכאורה יש להביא ראייה מברייתא שהאומר הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת אביו וכיום שמת גדליה בן אחיקם וכיום שראיתי ירושלים בחורבנה, ואמר שמואל שזה רק אם היה נדור כבר מאותו היום, ולכאורה מדובר שהוא עומד ביום ראשון בשבוע שבו מת אביו ואף שיש הרבה ימי ראשון של התר אסור כי הוא מתכוון להתפיש בעיקר הנדר, ויש לפרש בדברי שמואל שהיה נדור מאותו היום ואילך, ורבינא מביא ראייה מהמשנה לקמן שאמר כחלת אהרן וכתרומתו מותר ומשמע שאם אמר כתומת לחמי תודה הוא אסור, למרות שהם לאחר זריקה **עמוד ב** וא"כ הוא מתפיש בעיקר הנדר, ויש לפרש שהדיוק הוא שאם אמר כתומת הלשכה אסור אך תרומת לחמי תודה אכן יהיה מותר, אך לפ"ז המשנה יכולה לכתוב לחמי תודה והיינו לומדים תרומתה מק"ו, ויש לומר שאכן תרומת לחמי תודה נכלל בתרומתו, או שבלחמי תודה מדובר קודם זריקה שהפריש אותם בלישה, וכדברי רב טובי בר קיסנא בשם שמואל שהאופה לחמי תודה בד' חלות יצא, ומה שנאמר שצריך מ' חלות הוא רק למצוה, אך קשה שהרי צריך לתת מהם לכהן ואין לומר שנתן לחם אחד על הכל שהרי שנינו על הפסוק אחד מכל קרבן, שלא יטול מאחד על חבירו, ואין לומר שנטל פרוסה מכל אחד שהרי שנינו שלומדים מהמלה אחד שלא יטול פרוסה אלא מדובר שהפריש בזמן הלישה שלקח אחד מחמץ ואחד מחלות ואחד מרקיקים ואחד מרבוכה.

לכאורה נחלקו בזה תנאים שלר' יעקב האומר הרי עלי כבכור אסור ולר' יהודה מותר, ולפני זריקה לא מובן דעת המתיר ולאחר זריקה לא מובן דעת האוסר,

דף יג ולכאורה נחלקו כשמונח בשר בכור ומניח אצלו חתיכת בשר ואומר זה כזה וא"כ יחלקו גם לגבי בשר שלמים, ויש לדחות ששם נחלקו לפני זריקה והמתיר סובר שלומדים מכי ידור עד שידור בדבר הנדור ובכור הוא דבר האסור, והאוסר סובר שלומדים מלה' לאסור אף במתפיש בדבר האסור, והמתיר לומד מלה' לרבות חטאת ואשם ועדיף לרבות חטאת ואשם שנתפסים בנדר ולמעט בכור שהוא קדוש ממעי אמו, והאוסר סובר שגם בכור נקרא שמתפיסו בנדר כדברי רבי שמצוה להקדיש את הנולד בכור בביתו שכתוב הזכר תקדיש, והמתיר סובר שהוא קדוש גם כשאינו מקדישו.

האומר אימרא לאימרא כאימרא, או שאומר דירים לדירים כדירים, או שאומר עצים לעצים כעצים, או שאומר אישים לאישים כאישים, או מזבח למזבח כמזבח, או היכל להיכל כהיכל, או ירושלים לירושלים כירושלים, אם אמר בכלום שאוכל לך אסור ואם אמר לא אוכל לך מותר, ולכאורה זה כר"מ שאין הבדל בין אימרא לאימרא כאימרא, אך בספא כתוב שלא אוכל לך מותר ולר"מ שנינו שלקרבן לא אוכל לך אסור וביאר ר' אבא שזה כאילו אמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך, ויש לחלק שר"מ אסר כשאמר לאימרא שהל' בשוא, ובל' בפתח ר"מ יתיר שמשמעו לא לאימרא.

משנה האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה ושלמים שאני אוכל לך אסור ולר' יהודה מותר, אם אמר הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור, ואם אמר לקרבן לא אוכל לך ר"מ אסור. **גמרא** לכאורה כתוב במשנה סתמא קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור, וזה כר"מ שאין הבדל בין אימרא לאימרא, וישנה ברייתא שחכמים מודים לר' יהודה באומר הא קרבן הא עולה הא מנחה הא חטאת שאוכל לך שמוותר, שכשלא אמר כ' הוא כאילו נדר בחיי קרבן **עמוד ב** ויש לומר שבאמר הא קרבן מותר אך כשאמר הקרבן זה כאומר זה לקרבן.

ר"מ אסר באומר לקרבן לא אוכל לך, ולכאורה ר"מ עצמו אינו סובר ששומעים לאו מהן ור' אבא מבאר שנעשה כאומר לקרבן יהא לכן לא אוכל לך.

כל יחל מדרבנן כמו ששינו שדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אין להתירם בפניהם שכתוב לא יחל דברו.

שינוי לקמן שאם אמר הבעל שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג, אם הלכה לפני פסח אסורה בהנאתו עד הפסח, ומשמע שרק אם הלכה אסורה ואם לא הלכה מותרת, וא"כ רואים שזנהרים בתנאי, ור' אבא אומר שאם הלכה לפני פסח אסורה והיא לוקה ואם לא הלכה אסורה ואינה לוקה, אך יש לדייק מהסיפא אם הלכה אחר הפסח יש בל יחל, ולכאורה אם לא נהנתה לפני פסח מה שייך בל יחל אלא משמע שהיא נהנתה וא"כ אין צורך להזהר בתנאי שלא כרב יהודה **עמוד ב** ויש לבאר שמדובר רק אם נהנתה בדיעבד יש בל יחל, ולכאורה יש להביא ראיה מהמשך המשנה שאם אמר שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח, אם הלכה לפני פסח אסורה בהנאה עד החג ומותר לה ללכת אחר פסח משמע שרק כשהלכה אסורה ואם לא הלכה מותרת, אמר רבא שגם בלא הלכה אסורה ובהלכה אסורה ולוקה, ויש להוכיח מברייתא שאם אמר ככר זו עלי היום אם אלך מחר למקום פלוני אם אכל הוא בבל ילך, ויש לדחות שלא כתוב אוכל אלא אכל דהיינו שאם אכל הוא בבל ילך, אך יש להוכיח מהסיפא שכתוב הלך הרי זה בבל יחל דברו ומשמע שאתמול נתנו לו לאכול ולא כתוב מהלך, ורב יהודה יפרש שיכלו לכתוב מהלך אך אגב הרישית שכתוב אכל כי אי אפשר לכתוב אוכל שאינו אוכל לכתחילה, לכן כתבו הלך.

האומר לאשתו קונם מתשמיש הוא בכל יחל, לכאורה הוא משועבד לה מהתורה שכתוב שארה כסותה ועונתה לא יגרו, ויש לומר שהוא אומר הנאת תשמישך עלי ולא נוח לו בתשמיש, וכדברי רב כהנא שאם אמר תשמישי עליך כופים עליו ומשמשתו שהוא משועבד לה, ואם אמר הנאת תשמישך עלי אסור שלא מאכילים לאדם דבר שאסור לו.

משנה האומר שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור, אם אמר קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לא קרבן לא אוכל לך מותר.

דף טז גמרא משנתנו כר"מ, שלר' יהודה אין הבדל בין קרבן להקרבן, אך בסיפא כתוב לקרבן לא אוכל לך מותר ובמשנה לעיל כתוב שר"מ אסור כשאמר לקרבן לא אוכל לך, וביאר ר' אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך, ויש לומר שאמנם כשאומר לקרבן אסור אך כשאומר לא לקרבן היינו שלא יהיה קרבן.

משנה האומר שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור. **גמרא** משמע שכשאומר שבועה שאוכל לך הכוונה שלא אוכל ממך, ויש להקשות מהמשנה בתחילת שבועות שאומרת, שבועות שתים שהם ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי וממה שכתוב שאכלתי ושלא אכלתי משמע שכשאומר שאוכל לך הכוונה שהוא יאכל, מבאר אב"י שבאוכל יש ב' לשונות, שאם הפצירו בו לאכול ואמר אוכל אוכל ועוד שבועה שאוכל הכוונה שכן יאכל, אך אם אמר לא אוכל לא אוכל ועוד שבועה שאוכל הכוונה שבועה שלא יאכל, ורב אשי מבאר שכל אוכל של שבועה הכוונה שלא אוכל, והחידוש הוא שלא נאמר שזה סתם תקון הלשון שיצא לו קמ"ל שהכוונה היא שלא יאכל, ואב"י לא ביאר כרב אשי שלא כתוב שאי אוכל ורב אשי לא ביאר כאב"י שהוא סובר ששלא אוכל גם משמע ב' לשונות שאם הפצירו בו לאכול ואמר לא אוכל לא אוכל ואמר גם שבועה, בין אם אמר שאוכל בין אם אמר שלא אוכל הכוונה שיאכל ואפשר להבין מלשונו שלא יאכל אלא התנא פסק שאם אמר שאוכל הכוונה שיאכל ואם אמר שלא יאכל הכוונה שלא יאכל.

משנה שבועה חמורה שנשבע שלא אוכל, ונדר חמור משבועה שאם אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח אסור בנדר ומותר בשבועה שלא נשבעים לעבור על המצוות. **עמוד ב גמרא** משמע שבנדר בב' הלשונות חל נדר אך הוא קל משבועה, ולכאורה כתוב לעיל שבלא אוכל הוא מותר, ויש לומר שזה הולך על הבבא שאמר שבועה שאיני ישן מדבר ומהלך אסור ובזה חמור שבועה מנדר. **לרב כהנא** רב גידל אמר בשם רב, ולרב טביומי רב גידל אמר בשם שמואל, שלא נשבעים לעבור על המצוות שכתוב לא יחל דברו שרק דברו אינו מחלל אך מחלל הוא לצרכי שמים, ולכאורה כמו שבנדר כתוב איש כי ידור נדר לא יחל דברו, גם בשבועה כתוב או השבע שבועה לה' לא יחל דברו, מבאר אב"י שכאומר הנאת סוכה עלי זה חל כי הוא אסור על עצמו אך כשאומר שבועה שלא אהנה מהסוכה אינו חל, ורבא דוחה שמצוות לא נתנו להנות מהן, ורבא מחלק שכאומר ישיבת סוכה עלי זה חל אך כשאומר שבועה שלא אשב בסוכה אינו חל, אך לכאורה מה שלא נשבעים לבטל מצוות לומדים כדברי הברייתא, שאין לומר שהנשבע לבטל מצוה ולא ביטל יתחייב בכל יחל

דף יז שכתוב להרע או להיטיב וכמו שהטבה היא רשות כך הרעה היא ברשות להוציא נשבע לבטל מצוה שאין הרשות בידו ויש לומר שפסוק אחד פוטר מקרבן שבועה והפסוק השני לפטרו מהלאו של שבועה.

משנה יש נדר בתוך נדר אך אין שבועה בתוך שבועה שאם אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל חייב על כל אחד אך אמר שבועה שלא יאכל שבועה שלא יאכל חייב רק אחת. **גמרא** רב הונא אומר שזה חל רק אם אמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר שמתוך שנוסף עליו עוד יום חלה נזירות על נזירות אך אם אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום לא חלה נזירות על נזירות, ולשמואל גם כשאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום חלה נזירות על נזירות, ויש להקשות לרב הונא שהמשנה יכלה לכתוב שיש שתי אפשרויות בנדר שחל על נדר ושלא חל הנדר, שאם אמר היום היום לא חל, ואם אמר אחד היום ואחד למחר חל **עמוד ב** ולכאורה יש להוכיח מהמשנה שאומרת שיש נדר בתוך נדר אך לא שבועה בתוך שבועה ואם בנדר מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, ולגבי שבועה שאמר שבועה שלא אוכל תאנים ושבועה שלא אוכל ענבים ובמקרה זה ודאי חלה שבועה על ענבים ואם נאמר שהכוונה שאמר שבועה שלא אוכל תאנים ושבועה שלא אוכל תאנים וא"כ בנזירות מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וזה חל ולא כדברי רב הונא, ורב הונא יבאר במשנה שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר ולגבי שבועה שנשבע שלא יאכל תאנים ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים לא חלה שבועה, אך לפ"ז קשה מדברי רבה שאומר שאם נשבע שלא יאכל תאנים ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים ואכל תאנים והפריש קרבן ואכל ענבים לא יביא קרבן על הענבים כי בענבים זה חצי שיעור שלא מביאים קרבן על חצי שיעור, א"כ יוצא לרבה שמתוך שחלה שבועה על הענבים חלה גם על התאנים, יש לומר שאכן רב הונא חולק על רבה, ויש להקשות מברייתא שמי שנזר ב' נזירות ומנה את הראשונה ונשאל עליה חלה השניה בראשונה ולכאורה אם מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר איך תחול השניה בראשונה הרי יש יום נוסף, אלא מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום שחלו שניהם ולא כרב הונא,

דף יח ורב הונא יבאר שמדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר ועלתה לו השניה בראשונה מלבד אותו יום, או שמדובר שקיבל עליו ב' נזירות בבת אחת, ורב המנונא מקשה ממה שלמדו מזיר להזיר שניזירות חלה על נזירות ולא לומדים משבועה החמורה שלא חלה שבועה על שבועה ק"ו נזירות הקלה שלא יחול נזירות על נזירות ואם מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר אין צריך פסוק שיחול נזירות על נזירות, אלא מדובר שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וחלה נזירות על נזירות ויש לדחות שמדובר שנדר ב' נזירות בבת אחת, אך יש לדון מדוע כתוב ששבועה חמורה מנדר שאם נאמר שזה מצד שבועה חלה גם על דבר שאין בו ממש אך מצד שני נדר חמור שחל אפילו על דבר מצוה, ויש לומר ששבועה חמורה שכתוב בה לא ינקה.

אם נשבע שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל חייב אחת, ואמר רבא שאם נשאל על הראשונה חלה עליו השניה וזה מוכח ממה שלא כתוב אינו אלא אחת אלא אינו חייב אלא אחת, משמע שאין רווח לחול, אך אם השבועה השניה מוצאת רווח והיינו במקרה שנשאל על הראשונה א"כ חלה השניה, וללישנא בתרא מדייקים כך במשנה שכתוב שאינו חייב משמע שהשבועה חלה וכדברי רבא שאם נשאל על הראשונה חלה השניה במקומה, ולכאורה יש להוכיח כן מהברייתא שמי שנזר ב' נדרות ומנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עליה עלתה לו השניה בראשונה, ויש לדחות שמדובר שם שנזר ב' נזירות בבת אחת.

עמוד ב משנה אם יש סתם בנדר מחמירים, אך יכול לפרש א"כ את נדרו להקל, כגון שאמר הרי עלי כבשר מליח כיון נסך שאם אמר שנדר בשל שלמים נאסר אך אם אמר שהתכוון לעבודה זרה מותר, ובסתם אסור, ואם אמר הרי עלי כחרם אם פרש כחרם של שמים אסור ואם אומר שכונתו לחרם של כהנים מותר ובסתם אסור, ואם אמר הרי עלי כמעשר אם אומר שנדר כמעשר בהמה אסור ואם כמעשר של גורן מותר ובסתם אסור ואם אמר הרי עלי כתרומה אם הוא מפרש כתרומת הלשכה אסור ובשל גורן מותר, ובסתם לר"מ אסור, ור' יהודה סובר שסתם תרומה ביהודה אסור ובגליל מותר שאין אנשי גליל מתכוונים לתרומת הלשכה, סתם חרמים ביהודה מותרים ובגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירים את חרמי הכהנים. **גמרא** לכאורה לגבי נזירות שינוי שספק נזירות להקל, ור' זירא אומר שנחלקו בזה ר"א ורבנן ששינוי בברייתא שמי שהקדיש חייתו ובהמתו, לת"ק חל הקדש גם בכוי, ולר"א לא חל על הכוי ומי שסובר שאדם מכניס ממונו לספק הוא מכניס גם את גופו ולר"א שלא מכניס את ממונו לספק ק"ו שאינו מכניס גם את גופו לספק.